

Voltaire / Wolter (21 listopada 1694 w Paryżu - 30 maja 1778 tamże)

*Ten Paryżanin, nim osiadł w Ferney,
niejedno widział, przemyślał pierwiej,
tępił zakłamanie,
czcił rozumowanie,
współtworzył pierwszą encyklopedię.*

(ebs)

Voltaire, wł. François-Marie Arouet - francuski pisarz epoki oświecenia, filozof, dramaturg i historyk. Tworzył satyry, powieści, dramaty oraz "Listy", prowadził ożywioną korespondencję (zachowały się 23 tysiące jego listów). Bulwersował opinię publiczną krytycyzmem i śmiałością przekonań. Wiele podróżował.

Był osobowością złożoną, wyrażał nieraz sprzeczne poglądy, jego postępowanie nierzadko było kontrowersyjne, dlatego wiele różnych ideologii (posługując się wyrwanymi z kontekstu cytatami Voltaire'a) uznało go za swojego patrona (np. ateści, deści, rewolucjoniści). Voltaire'owi w rzeczywistości nie można przypisać w pełni żadnej ideologii. Był przede wszystkim zwolennikiem liberalizmu, traktującym z rezerwą każdą religię i ideologię.

Urodził się 21 listopada 1694 w Paryżu jako ostatnie dziecko bogatego notariusza François Arouet i Marie Marguerite Daumart. W 1704 rozpoczął naukę w kolegium jezuickim w Paryżu (obecnie liceum Louis-le-Grand), gdzie należał do najbardziej wyróżniających się uczniów (celował zwłaszcza w filozofii i retoryce). Zetknął się również z libertynami, których wolnomyślicielski i sceptyczny punkt widzenia ukształtował jego własny światopogląd. We wrześniu 1713 roku ambasador francuski Pierre-Antoine de Castagnéry, markiz de Châteauneuf (1647-1728) wyruszył z Paryża by objąć swą placówkę dyplomatyczną w Hadze. Towarzyszył mu Voltaire jako sekretarz ambasady.

Lata 1717-1718 spędził uwięziony bez wyroku w Bastylji na podstawie podejrzenia o autorstwo pamfletów przeciwko regentowi Filipowi II Orleańskiemu. W więzieniu napisał swoją pierwszą sztukę teatralną "Edyp" (pod pseudonimem Voltaire); sztuka odniosła ogromny sukces w kilka miesięcy po jego wyjściu na wolność. W 1726 na skutek zwady z Guy de Rohan-Chabot (tzw. Chevalierem de Rohan), Voltaire został ponownie zamknięty bez wyroku w Bastylji.

Po uwolnieniu postanowił wyjechać do Anglii, gdzie przebywał do roku 1729. Gościny udzielił mu w swym domu Sir Everard Fawkener (1684-1758) brytyjski dyplomata i kupiec. Odkrył w Anglii zupełnie inne państwo niż represyjną, rządzoną przez absolutystycznego króla Francję. Zachwycił się naukowymi, filozoficznymi i politycznymi osiągnięciami Anglików, studiował teorie Izaaka Newtona i filozofię Johna Locke'a.

Wielki wpływ na Voltaire'a jako historiografa wywarł polityk torysowski i historiograf Henry St John, 1. wicehrabia Bolingbroke. W swoich "Listach filozoficznych", wydanych wpierw po angielsku ("English Letters"), a następnie po francusku ("Lettres philosophiques") Voltaire starał się przekazać Francuzom osiągnięcia Anglików.

Po powrocie do Francji związał się z jedną z najwybitniejszych kobiet tamtej epoki: markizą Émilie du Châtelet, uzdolnioną matematyczką i fizykiem, która gościła go w swoim zamku w Cirey-sur-Blaise. Związek ten trwał 12 lat. Próbował zrobić karierę na dworze w Wersalu (w 1746 został przyjęty do Akademii Francuskiej), ale jego trudny i niezależny charakter sprawił, że popadł w niełaskę.

W latach 1750-1753 przebywał na dworze króla Prus Fryderyka II Wielkiego w Berlinie i Poczdamie, jednak

zażyłość niezależnego filozofa i kapryśnego króla skończyła się kłótnią. Voltaire jeszcze na granicznym przejściu miał kłopoty urzędnicze, była to zemsta króla.

W 1755 osiadł w majątku Délices, na terytorium Republiki Genewy. Tu także popadł w konflikt, tym razem z kalwińskimi pastorami. Krytykowali oni "zbyt swobodnego" ducha przedstawień teatralnych, jakie organizował filozof.

W 1758 przeniósł się do posiadłości w Ferney niedaleko Genewy (był to rodzaj "ziemi niczyjej" na granicy francusko-genewskiej). Tu dał się poznać jako utalentowany zarządca i człowiek interesu: rozbudował posiadłość, wprowadził nowe uprawy, założył manufaktury zegarków i pończoch jedwabnych. Pomagała mu w tym jego siostrzenica, pani Denis. Voltaire podsumował swoje dokonania w Ferney słowami: *"Siedlisko 40 dzikusów stało się zamożnym miasteczkiem, zamieszkanym przez 1200 pożytecznych osób"*.

<https://www.youtube.com/watch?v=d1ImUsRthFw>

Do Ferney przybywały tłumy wielbicieli Voltaire'a: m.in. artyści, uczeni, arystokraci i dyplomaci (zyskał sobie miano "oberżysty Europy").

<https://www.youtube.com/watch?v=SSFJi4lqK5I>

W 1762 dzięki zaangażowaniu Woltera ukazał się drukiem "Testament" Jana Mesliera, księdza ateisty.

W 1778 przyjechał triumfalnie do Paryża, gdzie tłumy wielbicieli witały go z takim entuzjazmem, że niektórzy historycy uznali to później za prawdziwy początek rewolucji francuskiej. Zmarł 30 maja 1778 w Paryżu. Dwa miesiące przed śmiercią wstąpił do loży masońskiej *Dziewięciu Sióstr* w Paryżu. Podsumował swoje życie słowami: *"Umieram wielbiąc Boga, kochając przyjaciół, nie nienawidząc wrogów, niecierpiąc przesądów"*.

<https://www.youtube.com/watch?v=VJRtRe19GFI>

Rząd rewolucyjny z uroczystym ceremoniałem przeniósł 11 lipca 1791 jego zwłoki do Panteonu, gdzie do dziś spoczywa obok Jean-Jacquesa Rousseau. Pochowano go z wyjątkową pompą. Przebieg uroczystości i stroje uczestników zaprojektował Jacques-Louis David. Głównym elementem ceremonii był pochód w historycznych i współczesnych kostiumach, które miały ilustrować dzieje rewolucji. Niesiono m.in. model Bastylji, a na wozie triumfalnym jechał aktor przebrany za Woltera. Skronie owego "Woltera" wieńczyła alegoria Sławy. W najbardziej podniosłym momencie zaśpiewano Chór patriotyczny do słów Woltera. Muzykę skomponował do niego François-Joseph Gossec, a wykonywał go chór męski z towarzyszeniem orkiestry wojskowej. Taka obsada pojawiła się po raz pierwszy w historii.